

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta**

Ústav obecné lingvistiky
Studijní program: Filologie
Studijní obor: Obecná lingvistika

Teze disertační práce

Jiří Januška

**Porovnávání středoevropských jazyků:
za horizont strukturních rysů a lexikálních přejímek**

Comparing Central European languages:
beyond structural features and loanwords

2017

Školitel: doc. PhDr. Zdeněk Starý, CSc.

1. Úvod

V předkládané práci se zabývám tématem porovnávání střeoevropských jazyků. Mým záměrem bylo kriticky přehodnotit dosavadní přístup k této problematice a nabídnout alternativní možnosti komparativního výzkumu těchto jazyků.

1.1 Cíle práce

Hlavní cíle práce jsou následující: 1) podat strukturovaný přehled dosavadních typů výsledků tohoto porovnávání (v některých oblastech přímo podat přehled dosažených výsledků a zhodnotit je); 2) na základě novějšího chápání pojmů areálové lingvistiky a některých konceptů moderní lingvistiky (jako např. konstrukce, kolokace, konstruování události) navrhnout možnou novou perspektivu tohoto porovnávání; 3) přispět k nově navržené perspektivě empirickou studií z oblasti konstruování tzv. pohybových událostí (*motion events*), konkrétněji srovnáním slovenštiny a maďarštiny z hlediska míry verbalizace koncového bodu pohybu, který je na tento bod orientován.

Ústřední postavení má mezi těmito cíli má cíl řazený jako druhý, k němuž je předcházející část, tedy zjištění dosavadního stavu, podkladem a následující část jednou z mnoha možných ilustrací, resp. je jeho (částečným) naplňováním. Podstata onoho ústředního cíle, návrh, který tato práce předkládá, se dá shrnout do následujících vět: *Porovnávání střeoevropských jazyků jako celku se zatím zabývalo především strukturními rysy a lexikálními přejímkami a kalky. Možnou – a snad i žádoucí – cestou, jak oblast výzkumu tohoto tématu obohatit, by mohlo být jeho rozšíření o porovnávání konstrukcí, kolokací, konstruování událostí atd.*

1.2 Struktura práce

První dvě kapitoly jsou přehledové. První z nich (2. kapitola) je věnována porovnávání jazyků, po krátké zmínce o historické lingvistice a jazykové typologii je celý zbytek kapitoly věnován výkladu k lingvistice areálové, jakožto disciplíně zaměřené na porovnávání jazyků, jež si jsou blízké geograficky (což jsou i střeoevropské jazyky jako téma této práce).

Druhá přehledová kapitola (3. kapitola) shrnuje dosavadní výsledky porovnávání střeoevropských jazyků.

Čtvrtá kapitola se snaží syntetizovat závěry vyplývající z přehledových kapitol a obecně formulovat možné rozšíření výzkumné perspektivy. Na základě stručného přehledu několika rozšířených pojmů současné lingvistiky, které se nacházejí na škále mezi gramatickými rysy a lexémy – což jsou jazykové domény, o které bylo doposavad opřeno i srovnávání středoevropských jazyků –, navrhuje zaměřit pozornost při dalším porovnávání také na ně.

Po čtvrté kapitole, a to jako ilustrace navrženého výzkumného zaměření, je zařazena empirická studie (5. kapitola) spočívající v porovnání skupiny slovenských mluvčích a skupiny maďarských mluvčích, jejichž úkolem bylo slovně popisovat krátké videoklipy zobrazující nějakou pohybovou událost zaměřenou na koncový bod. Výsledky experimentu mezi mluvčími maďarštiny a slovenštiny – tedy mluvčími areálově a kontaktově blízkých jazyků – neukázaly ve sledovaném ohledu žádné rozdíly.

2. Porovnávání jazyků: areály a strukturní rysy

Tato kapitola se věnuje areálové lingvistice jako té z disciplín jazykovědy, do jejíž oblasti náleží téma práce. Zejména se pak věnuje ústřednímu pojmu této disciplíny, kterým je *jazykový areál (jazykový svaz)*¹. V kapitole je podán stručný přehled okolností jeho vzniku a také výběrový přehled jeho různých definic. Campbell (2006b: 7–17) vyjmenoval na základě takové analýzy definic klíčové otázky, které jsou při vymezení jazykového areálu považovány za podstatné či užitečné:

- **počet jazyků:** Nejběžnější stanovisko v této otázce je takové, že jazykový areál musí tvořit několik jazyků, přinejmenším tři nebo více. Některé definice ovšem připouští i takovou situaci, kdy k utvoření jazykového areálu postačí jazyky dva. Výtkou pak bývá to, že v takovém případě je pojem jazykového areálu trivializován na jakoukoli kontaktovou situaci.
- **počet jazykových rodin:** Některé definice explicitně požadují, aby byl jazykový areál tvořen jazyky pocházejícími ze dvou a více jazykových rodin. Všimněme si ale, že takový balkánský jazykový svaz – považovaný obecně za prototyp jazykového areálu – tuto podmínku nesplňuje. Některé jiné definice se vyjadřují v tom smyslu, že jazyky areálu, i když pocházejí z jedné rodiny, by alespoň neměly být blízké příbuzné.

---

¹ V práci i v těchto tezí jsou termíny *jazykový svaz* a *jazykový areál* užívány synonymně.

- **počet sdílených rysů:** Na otázku, kolik rysů musí jazykově rozrůzněné území sdílet, aby mohlo být označeno za jazykový areál, jsou časté dvě různé odpovědi: 1) dostačující je jeden sdílený rys (tento názor je sice menšinový, ovšem množství autorů s ním operuje), 2) sdíleno musí být několik rysů (pro mnoho lingvistů byl tento požadavek jejich hlavním – a někdy jediným – kritériem určení jazykového areálu).
- **hranice areálu jako svazek izoglos:** Velkou otázkou je stanovení hranic jazykového areálu. Zvláště pak to, zda musí izoglosy areálu tvořit svazek (tj. zda se musí překrývat). V literatuře se lze setkat s oběma možnými odpověďmi, ale přeci jen převládá názor, že svazek tvořit nemusí.
- **centrum vs. periferie:** Jako pokračování předchozí otázky je třeba uvést skutečnost, že co se týče „hranic“ areálů, typická je situace, kdy několik jazyků, jež sdílí více společných rysů, tvoří centrum areálu, zatímco další jazyky sdílející menší počet rysů představují jeho periferii.
- **různé druhy jazykových areálů:** Za obecně uznanou skutečnost lze označit to, že pojem jazykový areál je používán pro navzájem velmi různé jevy, které se nejednou výrazně liší svým charakterem a historickým pozadím, tj. tím, jak vznikly.
- **nutnost diachronního důkazu:** Různé přístupy se liší v otázce, zda je nutné prokázat přechod rysů z jednoho jazyka do druhého (v dimenzi času), či zda není nutné takový přechod diachronně dokazovat a stačí vykázat rysy, které jazyky regionu synchronně sdílí.
- **geografie:** Otázkou je také role geografie v areálové lingvistice. Při bližším pohledu lze totiž dojít k závěru, že ačkoliv zeměpisná blízkost v představě areálu dominuje, tím, o co jde primárně, je jazykový kontakt a přejímání. Areály jsou pak pouze jejich reflexemi.
- **lexikální vs. strukturní podobnosti:** Pouhé lexikální podobnosti mezi jazyky jsou nejčastěji považovány za nedostačující pro označení geograficky blízkých jazyků za jazykový areál. Nutnou podmínkou tu bývá sdílení strukturních rysů.

Z přehledu je zřejmé, nakolik je pojem jazykového areálu po devadesáti letech své existence v lingvistice variabilní a mnohoznačný. Jedním z možných řešení, jak se s takovou situací vyrovnat, je začít používat více termínů tak, že pro různé varianty pojmu budou fixovány různé termíny. Ve spojení s pojmem jazykový areál/svaz to provedli např. Schaller (1997) či Urban (2007): Schaller rozlišil *intensive Sprachbund* (např. co do územního rozsahu a počtu

jazyků menší balkánský jazykový svaz, u Trubeckého vymezený velkým množstvím společných rysů) a *extensive Sprachbund* (např. územně i počtem jazyků velký eurasijský svaz, u Jakobsona vymezený pouhými dvěma fonologickými rysy); Urban navrhl rozlišit *jazykový areál* jako volnější uskupení jazyků a *jazykový svaz* jako uskupení jazyků s větší mírou vzájemné interakce.

Druhým možným řešením je přestat takový termín používat a přesunout pozornost od termínu a pojmů k tomu, co mají tyto pojmy zachycovat. Touto cestou se vydalo v poslední době několik areálových lingvistů, kteří tematizovali problematičnost a užitečnost pojmu jazykový areál.

Jedním z nich se právě Lyle Campbell (2006a; 2006b; v tisku), který předložil návrh na změnu toho, čemu by měla být při areálovělingvistickém výzkumu věnována hlavní pozornost. Na základě své odborné práce dospěl k přesvědčení, že neexistuje žádný smysluplný rozdíl mezi areálovou lingvistikou a přejímáním, a tudíž: místo neúspěšných snah o zformulování univerzální definice pojmu jazykový areál a místo pokusů stanovit („diagnostikovat“) konkrétní jazykové areály na mapě světa by se pozornost lingvistů měla zaměřit primárně na výzkum jednotlivých událostí jazykové difuze (Campbell 2006b). Pojem jazykového areálu tedy v takovém výzkumu ztrácí nejen svoje dominantní postavení, ale také svoji užitečnost, neboť jazykový areál je jen suma konkrétních vlivů mezi jednotlivými jazyky, které se nacházejí v konkrétních kontaktních situacích. S tímto přístupem není Campbell osamocen, pojem jazykového areálu deklarativně opouštějí i další lingvisté (např. Stolz 2006; Dahl 2001; Muysken 2008).

Kromě tohoto shrnutí vývoje pojmu jazykový areál jsem v kapitole naznačil vztah areálové lingvistiky k areálové typologii a kontaktní lingvistice a shrnul pokus o statistické zpracování typologické diverzity jazyků Evropy a severní a střední Asie (Suihkonen 2015). Dále jsem představil nedávné koncepty Evropy jako jazykového areálu a také jako lexikálního svazu, resp. pojem lexikálního svazu jako takový.

3. Porovnávání středoevropských jazyků: shrnutí

Kapitola shrnuje dosavadní typy poznatků o středoevropských jazycích. Nejprve jsem se zabýval významem a užíváním samotného adjektiva středoevropský, zejména s ohledem na to, jaké typy vztahů může označovat.

V další části jsem se zaměřil na obecnou jazykovou charakteristiku střední Evropy. Tento region je možné charakterizovat jako prostor, ve kterém naprostá většina mluvčích mluví (a mluvila) některým (popř. několika) z jazyků ze tří navzájem nesrozumitelných jazykových rodin či větví (genetické hledisko): indoevropské jazyky slovanské (čeština, slovenština, polština, slovinština, chorvatština) a germánské (němčina, popř. jidiš) a ugrofinský jazyk (maďarština). Tyto jazyky se od sebe zároveň relativně nemálo liší co do své struktury (hledisko typologické). Bohatá historie multilingvismu v tomto prostoru, tedy jejich vzájemný kontakt, pak vedl k určité konvergenci těchto navzájem odlišných jazyků (hledisko areálové). Asymetrický, silný vliv na ostatní jazyky regionu měla němčina.

Ve zbytku kapitoly se zabývám jednotlivými typy poznatků, na které se soustředil dosavadní komparativní výzkum středoevropských jazyků. Jako nejvýznamnější oblasti se ukázaly (1) myšlenka středoevropského jazykového svazu a (2) lexikální přejímání a kalkování (včetně otázky evropeismů, austriacismů a germanismů). Mezi další významné oblasti náleží frazeologie a situace jazykového kontaktu ve střední Evropě.

Jelikož porovnávání těchto jazyků našlo nejkompexnější vyjádření v konceptu středoevropského jazykového svazu a jelikož v odborné literatuře zatím neexistuje přehled literatury na toto téma, zařazuji na tomto místě některé výsledky shrnutí, které jsem provedl ve své disertační práci.

3.1 Středoevropský jazykový svaz, (po)dunajský jazykový svaz, středoevropský jazykový areál

Za jeden z důležitých výsledků své práce považuji rozsáhlý přehled literatury zabývající se tématem středoevropského jazykového svazu, který představuje práce více než dvaceti autorů.²

---

² Na tomto místě uvedu alespoň jmenný seznam těchto autorů (v pořadí, v jakém je o nich řeč v mé práci): Ludovít Novák, Ernst Lewy, László Gáldi, Henrik Becker, Vladimír Skalička, Gyula Décsy, Harald Haarmann, István Futaky, Erzsébet Hochwald, Stefan Niederkirchner, Jürgen Udolph, János Balázs, István Fodor, Emil Skála, Helena Kurzová, János Pusztay, Jiří Pilarský, Stefan Michael Newerkla, George Thomas, Ondřej Bláha, Ladislav A. Arany, Marek Nekula, László Honti, Andrij Danylenko.

3.1.1 Dynamika zájmu o téma

Problematika středoevropských jazyků nahlížená z areálové perspektivy byla poprvé tematizována na přelomu 30. a 40. let 20. století. V tomto období se jednalo spíše o několik samostatných linií zájmu.

Období 70. let lze v jistém smyslu nazvat obdobím první vlny zájmu, který byl již (areálově)typologicky a metodologicky koherentnější. Tato vlna založila jistou tradici, na kterou se pozdější díla odvolávají, a zároveň vyvolala některé kritické a odmítavé reakce.

V 90. letech pak lze sledovat vzednutí druhé vlny zájmu. Důležité příspěvky v této oblasti vznikají i po přelomu tisíciletí dodnes.

3.1.2 Terminologie

Pro strukturní sounáležitost zkoumaných jazyků byly v literatuře nejčastěji užívány pojmy *jazykový svaz* a *jazykový areál*. V novější literatuře je tedy patrná tendence k užívání druhého z nich. Kromě toho užívali někteří autoři i další pojmy: *oblast*, *areálový typ*.

Jako „druhé jméno“ pro tuto sounáležitost jazyků se v literatuře tématu stabilizovaly dva termíny: *středoevropský* nebo *(po)dunajský*. Historicky starší je první z nich, který také jednoznačně převládá v novější literatuře. Označení *(po)dunajský* je vlastně spojeno s výše zmíněnou první vlnou zájmu o toto téma. Skalička (1968) – první publikace této vlny – používá ale termín *Donausprachbund* v jiném významu než ostatní, neboť jím označuje spojení středoevropského a balkánského svazu. Lze se domnívat, že tím navazoval na Gáldiho (1946), jehož motivace pro výběr takto rozsáhlého území a pojmenování byla ale nespíš v jistém smyslu politická. Thomas (2008) používá dvojí terminologii: v názvu studie *středoevropský* (*Central European Sprachbund*), v samotné studii pak převládá adjektivum *karpatský* (*Carpathian Sprachbund*).

Kromě středoevropského/dunajského jazykového svazu/areálu mluvili pak autoři běžně také o *středoevropských/dunajských jazycích* či o *jazycích střední Evropy / Dunajské pánve*.

3.1.2 Zahrnuté jazyky

Je zřejmé, že o tom, které všechny jazyky autor zahrne do areálu, rozhoduje vposledku zejména výčet rysů, které pro areál určí jako charakteristické. Ovšem samotný přehled toho,

kteře jazyky řůzní autoři zahrnují do středoevropského areálu, může samo o sobě poskytnout jistou vypovídající hodnotu.

Na základě četnosti uvádění řůzných jazyků lze říci: jako nejcentrálnejší jazyky tohoto svazu se ukazují čeština, slovenština a mařarština, jako další centrální jazyk němčina, jako jeho periferní jazyky srbochorvatština a až poté slovinština a jako zcela okrajové jazyky pak polština a jidiš.

Vlastně jen několik autorů ve svých výzkumech explicitně a konsekventně operuje také s rozdíly mezi dialekty (alespoň některých) zmíněných jazyků. Důležitý závěr pro své bádání z toho činí Thomas, který píše, že mluvené variety daných jazyků (dialekty) sdílejí více rysů jazykového svazu než jejich spisovné variety a že tento rozdíl je zvláště hodný pozoru u jazyků, jejichž hranice překračují hranice Karpatské kotliny, tj. u srbochorvatštiny a němčiny, u nichž největší míru sdílení daných rysů vykazují dialekty spadající do zkoumaného regionu.

Je zřejmé, že zvlášt ní postavení má němčina, jazyk s historicky největším počtem mluvčích ve zkoumaném areálu a také s největším vlivem na všechny jeho další jazyky. Zároveň tvoří přechodový článek k jinému areálovému typu, k areálu SAE (*Standard Average European*), což je také důvod, proč nenáleží k nejcentrálnejším jazykům areálu a proč ji někteří autoři do areálu nepočítají nebo počítají jen jako jazyk periferní. Zvlášt' důležité je upozornění na pluricentrický charakter němčiny, tedy na skutečnost její velké geografické a historicko-geopolitické variability. Nejužší kontakt s dalšími jazyky areálu měly pochopitelně lokální dialekty němčiny (např. na území Čech, Moravy, Slovenska atd.) a pak její dialekt (bavorsko-)rakouský. Zjevně na výběru konkrétních rysů pak záleží, zda se jako jádro areálu ukazují čeština, slovenština a mařarština, či čeština a němčina.

Celý středoevropský areál pak někteří autoři zahrnují do širších areálových celků: buď do (po)dunajského (spolu s balkánským svazem) nebo do regionu jantarové stezky (spolu s baltským svazem).

3.1.3 Sdílené charakteristické rysy

Strukturní rysy, které jsou sdíleny jazyky areálu a které autoři literatury tématu zmiňovali nejčastěji, jsou:

- ustálený slovní přízvuk, vázaný na první slabiku;
- fonologická opozice kvantity vokálů;
- produktivní (slovesná) prefixace;
- systém tří gramatických časů;

- syntetická nominální flexe.

Výběrově lze na tomto místě uvést ještě několik dalších sdílených rysů, které někteří autoři považují za důležité:

- široké možnosti a využití skládání a odvozování ve slovtvorbě, popř. vyvážené zastoupení těchto postupů;
- konvergence slovesných rekcí;
- perifrastické futurum, ingresivního typu;
- syntetické stupňování adjektiv a adverbii;
- velké množství morfonologických alternací;
- široké užití opisného pasiva.

4. Porovnávání středoevropských jazyků: nová perspektiva

Ve čtvrté kapitole jsou nejprve tematizovány některé koncepty současné lingvistiky, jež narušují ostrou dichotomii mezi gramatikou a lexikonem: např. pojem konstrukce (jak jej chápe konstrukční gramatika), kolokace, prefabrikát (*prefab*) apod. Warren[ová] (2005) celou tuto oblast nazývá idiomaticita (*idiomaticity*).

Další část kapitoly se pak pokouší usouvztažnit tyto pojmy s přehledem dosavadních poznatků o středoevropských jazycích, který ukázal, že pokud jde o porovnávání středoevropských jazyků jako celku, byla taková komparace zaměřena hlavně na obecné strukturní rysy, lexikum a frazeologii. Tím, že se v současné lingvistice z dichotomie gramatika–lexikon (a frazeologie) stala škála, rozevřel se mezi těmito póly vějíř jevů, které lze s dnešními nociónálními i technickými možnostmi zkoumat a které lze porovnávat – rovněž mezijazykově – a nalézat mezi nimi (alespoň částečné) podobnosti. Možná že právě tato perspektiva by přinesla zajímavé výsledky při porovnávání areálově blízkých jazyků, které jsou co do své základní strukturní architektury relativně velmi odlišné, ale o kterých zároveň víme, že mnoho jejich vzájemných podobností na „vyšších úrovních jazykového systému“ vzniklo kalkováním. Existují mezi těmito jazyky třeba kolokační kalky? Prefabrikátové kalky? Konstrukční kalky? Konceptualizační kalky? Jiné kalky, které lze shrnout pod idiomaticita? Jak moc si jsou středoevropské jazyky v těchto ohledech podobné? Porovnávací výzkum středoevropských jazyků by se mohl upřít tímto směrem a pokusit se na tyto otázky odpovědět.

Další otázka se týká toho, jak velkou míru shody mezi porovnávanými jazyky je žádoucí hledat. Představa jazykového areálu přináší jistá výzkumná omezení. Snaží se totiž detekovat

pouze ty vlastnosti, které jsou společné co největšímu počtu jazyků do areálu zahrnutých (pokud možno všem) a které jsou pro tyto jazyky navíc specifické, tedy odlišují je od jazyků vně areálu. Tím je však z analýzy vyloučeno množství poznatků, které by bylo možné o daných jazycích získat (právě při porovnání jich všech). Porovnávací výzkum středoevropských jazyků by se měl odpoutat od dosavadního pojetí jazykového areálu a podobně tak, jak navrhuje Campbell a další autoři, se zaměřit na jednotlivé podobnosti. Porovnávat programově všechny jazyky regionu pro všechny (smysluplné) vlastnosti a hledat pravidelnosti v tom, pro jaké typy jevů si jsou které jazyky podobné.

Některé pravidelnosti v „klastrování“ podobností jsou zřejmé a byly uvedeny i v přehledu podaném v práci ve 3. kapitole. Co do vzájemné srozumitelnosti se klastrují jazyky genericky příbuzné. Stejně tak co do typologické vzdálenosti. V oblasti frazeologie se ale čeština částečně klastruje s němčinou, zato polština s ruštinou. Vyvstává pak otázka, jak se klastrují středoevropské jazyky třeba co do různých typů konstrukcí, prefabrikátů atd. Je však v každém případě zřetelné, že omezovat se pouze na vlastnosti, pro které se klastrují de facto jazyky někdejší habsburské monarchie, zužuje oblast našeho poznání. Stejně tak jako neuvažovat o míře podobnosti na škále (ale pouze v binární opozici).

Cílem takového přístupu by tedy vlastně bylo *mapovat „idiomatický“ terén* středoevropských jazyků. Výraz *mapovat* je zde vhodný ve dvou svých významech zároveň: 1) v přeneseném významu: odhalovat a registrovat jazykové struktury, jejich vlastnosti a podobnosti, 2) v doslovném významu: vztahovat tyto struktury, jejich vlastnosti a podobnosti ke skutečnostem geografickým.

Takový typ porovnávání středoevropských jazyků by přinesl rovněž konsekvence organizačního charakteru. Je pochopitelné, že výzkum zaměřený na různé aspekty idiomatickosti by byl časově, personálně i finančně náročnější než např. výzkum obecných strukturních rysů či lexikálních přejímek. To si především vyžaduje týmovou práci. Ostatně individuální přístup lze považovat za jeden z handicapů dosavadního porovnávání středoevropských jazyků. Teprve spolupráce týmu badatelů by mohla vyrušit jejich parciální inkompetence. Stranou jsou zde ponechány otázky výzkumné infrastruktury ve formě bibliografií, databází, digitalizace dat (např. lexikologických) atd.

Všechno, co bylo doposavad řečeno, samozřejmě neznamená, že takové jednotlivé výzkumy již neexistují. Netvoří ale (zatím) žádný koherentní badatelský program. Právě takový by ale téma porovnávání středoevropských jazyků vyžadovalo.

5. Empirická studie: Pohybové události zaměřené na koncový bod (srovnání slovenštiny a maďarštiny)

Empirická studie, která zde bude prezentována, slouží v rámci této práce jako jedna z mnoha možných exemplifikací výzkumného snažení navrženého ve 4. kapitole. Srovnává střeoevropské jazyky z perspektivy, která se netýká ani obecných strukturních rysů, ani lexikonu, nýbrž idiomatičnosti.

Ve stručnosti je třeba na tomto místě nastínit, čeho se výzkum týká. Jde v něm o to, jaké informace mluvčí verbalizují, když mají popsat scénu, ve které se někdo nebo něco pohybuje směrem k nějakému koncovému bodu, ale ze scény není patrné, že by tohoto bodu dosáhl. Ukázalo se, že mluvčí různých jazyků se s ohledem na to, které části pohybové události preferují zahrnovat do svého popisu, liší. Uvedeme příklad: pokud pohybová událost spočívá v tom, že dvě ženy jdou po cestě směrem k domu, rodilí mluvčí němčiny, když mají takovou událost popsat, spíše zmíní dům, tedy cílový bod pohybu, zatímco rodilí mluvčí angličtiny spíše cestu, tedy dráhu, po které se pohyb koná:³

(1) *Zwei Frauen laufen auf ein Haus zu*

(2) *Two girls are walking down the road*

Mluvčí němčiny, jazyka, který nemá gramatikalizován vid, tíhnou k tomu, že zmiňují koncový bod pohybové události, což je dáno tím, že ji konceptualizují a verbalizují z holistické perspektivy, tedy jako celek. Naproti tomu mluvčí angličtiny, jazyka s průběhovými gramatickými časy, takovou událost konceptualizují a verbalizují z perspektivy průběhové – ne jako celek, ale jako některou z fází děje: jeho začátek, průběh, konec. U tohoto jevu byla prokázána souvislost se slovesným videm (Schmiedtová 2012).

5.1 Předchozí výzkum a výzkumná otázka

Výzkumná linie, na kterou tento experiment v zásadě navazuje, a to ve svém zaměření na střeoevropské jazyky, má svůj počátek v porovnání němčiny, češtiny a ruštiny. Co je na tomto porovnání zprvu pozoruhodné, je to, že čeština co do míry zmiňování koncového bodu

---

³ Převzato ze Schmiedtová (2013).

u pohybových událostí podobná němčině a liší se od ruštiny. Ačkoliv oba slovanské jazyky mají – co do popisu pomocí obecných strukturních rysů – podobný vidový systém, teprve bližší výzkum Mertins[ové] (dříve Schmiedtové) ukázal, že v užívání perfektiva pro právě probíhající děj se čeština výrazně liší. Její vidový systém byl ovlivněn kontaktem s němčinou, a proto preferuje holistickou perspektivu, stejně jako němčina.⁴

Kromě toho, že zkoumala němčinu, češtinu a ruštinu, věnovala Mertins[ová] jednu studii srovnání těchto dvou jazyků s daty ze slovenštiny a polštiny (Schmiedtová 2012). Záměrem zde bylo provést porovnání slovanských jazyků za účelem ověřit Dickeyho (2000) tezi tvrdící, že mezi dvěma skupinami slovanských jazyků je rozdíl ve stupni gramatikalizace slovesného vidu způsobený rozdílným historickým vývojem. Do skupiny východoslovanských jazyků, ve kterých se vid gramatikalizoval ve větší míře, patří ruština, ukrajinština, běloruština, bulharština, skupinu západoslovanských jazyků tvoří čeština, slovenština, slovinština a lužická srbština. Polština a srbochorvatština podle Dickeyho tvoří přechodové pásmo mezi těmito dvěma skupinami. V jedné z přechozích studií (Schmiedtová 2012) byl zjištěný rozdíl mezi češtinou a ruštinou interpretován na základě Dickeyho teze. Výzkumná otázka referované studie se tedy soustředila na to, zda se navržené rozdělení slovanských jazyků potvrdí rovněž v rámci použitého experimentálního designu. Z toho důvodu došlo ke sběru a analýze dat také pro slovenštinu a polštinu. Výsledky ukázaly, že oba nově zkoumané slovanské jazyky, tedy slovenština, která by podle Dickeyho předpokladu měla být podobná češtině, a polština, která by měla tvořit přechod, se ocitly ve stejné skupině s ruštinou.

Ačkoliv tato studie byla motivována Dickeyho „slavistickou“ tezí, její výsledky vedly k diskusi o jazykovém kontaktu a vlivu němčiny na zkoumané slovanské jazyky, které jí jsou areálově blízké (čeština, polština, slovenština). Interpretace odlišnosti češtiny od dalších slovanských jazyků je založena na výjimečně silném vlivu, který na ni oproti polštině a slovenštině němčina měla. V případě slovenštiny vyvstala otázka vlivu maďarštiny, a to na základě podobně intenzivního dlouhodobého slovensko-maďarského multilingvismu. Pokud by se ukázalo, že maďarština vykazuje obdobnou míru sledované vlastnosti jako slovenština, potvrdila by se oprávněnost domněnky Schmiedtové (2012), že totiž vliv maďarštiny může být důvodem, proč se slovenština liší od němčiny (navzdory kontaktní situaci mezi nimi). Ověření tohoto předpokladu se stalo předmětem přítomného experimentu. Jeho výzkumná otázka tedy zní:

---

⁴ Schmiedtová (2012).

*Liší se slovenština v daném ohledu od maďarštiny, svého historicky dominantního kontaktového jazyka?*⁵

Pracuji přitom s následující hypotézou:

Slovenština se co do míry zmiňování koncového bodu pohybové události neliší od maďarštiny.

Pokusil jsem se tento předpoklad ověřit srovnáním slovenských dat, která byla použita ve výzkumu Mertins[ové] (Schmiedtová 2012), a maďarských dat, která jsem v rámci výzkumu sám nasbíral podle shodného designu.⁶

5.2 Proces elicitace

Pro elicitaci slovních popisů pohybových událostí bylo použito 60 krátkých videoklipů zobrazujících situace z každodenního života. Klipy byly dlouhé 6–8 sekund. Kritických stimulů, zobrazujících pohybovou událost směřující ke koncovému bodu, ale bez momentu jeho dosažení (např. nákladní automobil jede krajinou po silnici směrem k vesnici, ale nedojede do ní), bylo 15. Stejný počet, tedy 15, bylo i položek kontrolních, tedy takových, které zachycovaly nějakou pohybovou událost, jež směřuje ke koncovému bodu, včetně momentu, kdy bylo koncového bodu dosaženo (např. vlak jede směrem k tunelu a vjede do něj).

5.3 Kódování dat

Ve shodě s předchozími výzkumy (Schmiedtová 2012) byly slovní popisy kritických a kontrolních položek kódovány s ohledem na to, které prvky pohybové události byly ve výpovědi značeny, tj. verbalizovány. Každý jednotlivý popis byl kódován pro následujících šest parametrů:

- 1) koncový bod pohybu (*endpoint, Endpunkt*),
- 2) místo pohybu (*location, Angabe des Ortes*),
- 3) dráha pohybu (*path, Trajektorie*),
- 4) způsob pohybu (*manner, Angabe der Art*),
- 5) holá verbální fráze (*nackte Verbalphrase*),
- 6) bez značení.

---

⁵ Termín *kontaktový jazyk (jazyka X)* používám v přítomné práci ve významu: jazyk, se kterým je/byl jazyk X v kontaktu.

⁶ Chtěl bych na tomto místě prof. Mertins[ové] za poskytnutí materiálů srdečně poděkovat.

Parametr značení koncového bodu pohybu je centrální pro celý výzkum, proto zde uvedu několik příkladů. Jako značení koncového bodu byly kódovány všechny popisy, ve kterých bylo značeno jeho dosažení či směřování k němu. Např.:

(3) *Muž vchádza do kostola*

(4) *A férfi bemegy a templomba*
 ART muž.NOM vcházet.PRS.3SG ART kostel.ILLAT
 ‚Muž vchází do kostela‘

(5) *Dve ženy prichádzajú k lavičke*

(6) *Két lány sétál egy padhoz*
 dvě dívka.NOM kráčet.PRS.3SG ART lavička.ALLAT
 ‚Dvě dívky krácejí k lavičce‘

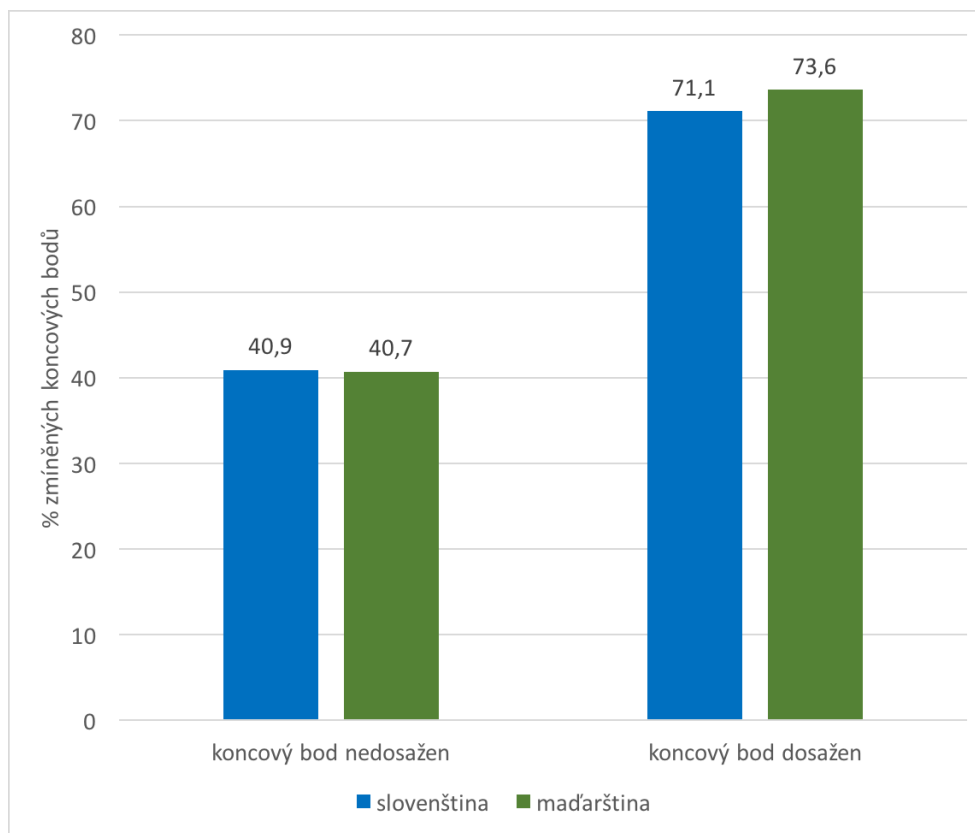
(7) *Diet'a kráča smerom k detskému ihrisku*

(8) *Egy kisgyerek a játszótér felé sétál*
 ART dítě.NOM ART hřiště.NOM směrem.k kráčet.PRS.3SG
 ‚Dítě kráčí směrem ke hřišti‘

Ve shodě s dřívějšími výzkumy byly slovní popisy kódovány pro zmínění prvků pohybové události v rámci první věty popisu. Pro kontrolu byly tak v tomto výzkumu data kódována pro zmínění prvků pohybové události rovněž v rámci prvních dvou vět.

5.4 Výsledky

Výsledky procentuálního zastoupení zmínění koncového bodu pohybových událostí jak pro kritické položky, tak pro kontrolní položky v obou skupinách mluvčích (pro kódování první věty popisu) znázorňuje graf na obr. 1.

Obr. 1. Procentuální zastoupení zmíněných koncových bodů pro kritické (vlevo) a kontrolní (vpravo) položky na základě shromážděného materiálu ze slovenštiny (modré sloupce) a maďarštiny (zelené sloupce).

Pro statistické zpracování těchto dat byly použity smíšené lineární modely (podrobněji viz např. Barr et al. 2013). Zpracování proběhlo s pomocí statistického softwaru R studio (RStudio Team 2015, verze 0.99.473) a funkce glmer (generalizovaný lineární smíšený model) v rámci balíčku lme4 (Bates et al. 2015).

Modelování bylo zahájeno nulovým modelem (md0) předpokládajícím, že variabilita není způsobena žádným z faktorů. V nulovém modelu (md0) jsou zahrnuty dva náhodné efekty: participant (tedy 45 participantů, tj. 15 slovenských a 30 maďarských) a stimul (tedy 30 stimulů, tj. 15 kritických a 15 kontrolních). Jako závislá proměnná v něm figuruje zmínění koncového bodu. Takový model předpokládá, že pro různé participanty a různé stimuly může být různá pravděpodobnost zmínění koncového bodu. Nulový model je pak srovnán s modelem md1, do kterého je zahrnut ještě fixní efekt typ stimulu (zda se jedná o stimul kritický, či kontrolní). Tento model pak předpokládá, že na zmínění koncového bodu má vliv typ stimulu, přičemž je kontrolována nahodilá variabilita mezi různými participanty a stimuly (takový model například výrazně snižuje riziko, že by naměřené rozdíly byly považovány za statisticky významné, ale přitom by do značné míry byly určovány extrémním chováním některých jednotlivců). Srovnání modelů md0 a md1 pomocí testu poměrem věrohodnosti („likelihood ratio test“;

funkce anova() v R) ukázalo, že signifikantně lepší je model md1 ($p < 0,01$) – typ stimulu má skutečně vliv na to, zda koncový bod zmíněn je, či není.

V dalším kroku byl vytvořen model md2, do nějž byl navíc (oproti md1) jako fixní efekt zahrnut ještě mateřský jazyk participanta (s hodnotami slovenština a maďarština). Při srovnání tohoto modelu s md1 vyšlo, že md2 není lepší ($p = 0,7681$). Jinými slovy: to, zda se jedná o data ze slovenštiny, či z maďarštiny nemění pravděpodobnost zmínění koncového bodu. To dobře odpovídá jednoduché deskriptivní statistice: u kritických položek zmiňovali mluvčí slovenštiny koncové body v 40,9 %, mluvčí maďarštiny ve 40,7 % případů; u kontrolních položek je slovenští mluvčí zmiňovali v 71,1 % případů a mluvčí maďarštiny v 73,6 % případů (viz obr. 1).

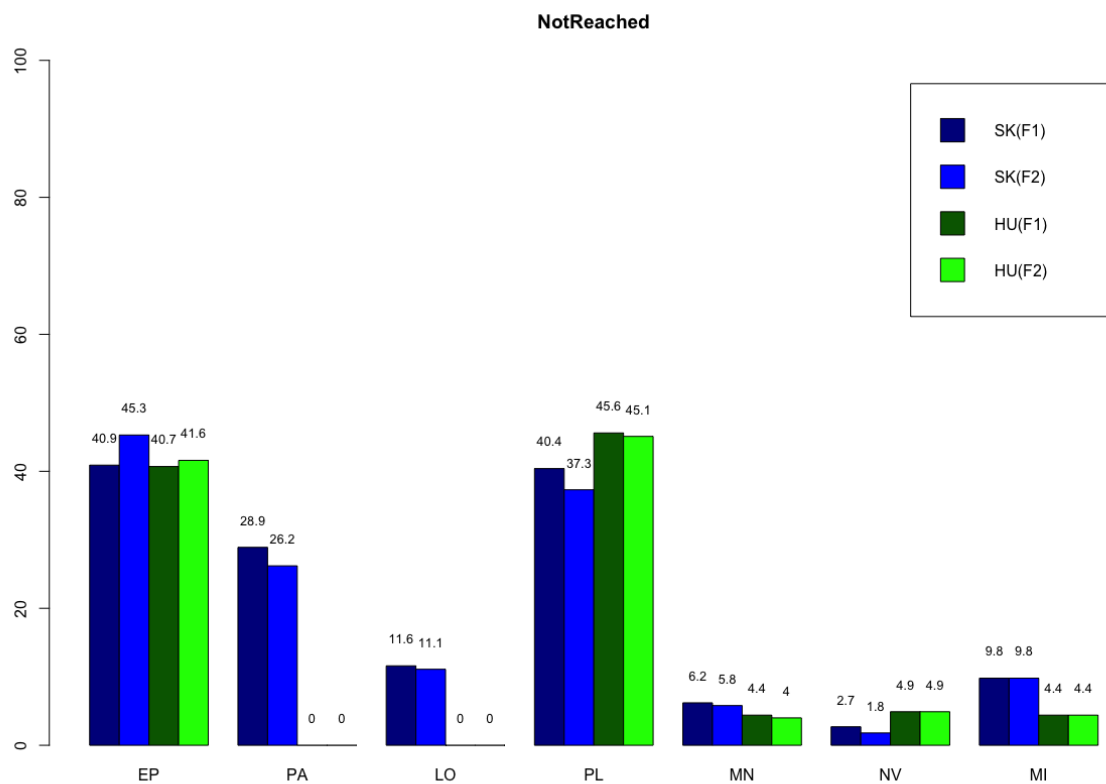
Model md1 byl dále srovnán s dalším modelem (md3), do kterého byl oproti md1 zahrnut náhodný regresní koeficient pro typ stimulu, resp. s modelem (md4), do kterého byl oproti md1 zahrnut náhodný regresní koeficient pro participanta. Ani tyto modely nebyly lepší. Jako nejlepší se tedy ukázal model md1, jehož výsledky představuje tab. 1.

Stejný postup byl pak proveden také s daty pro zmínění koncového bodu nejen v rámci první věty slovních popisů, ale v rámci prvních dvou vět. I tato analýza dospěla ke stejným výsledkům. Kompletní deskriptivní statistiku pro kritické stimuly představuje obr. 2. Tento graf zachycuje statistiky nejen pro zmínění koncového bodu, nýbrž i pro zmínění dalších kódovaných značení, a to jak pro kódování v rámci první věty slovního popisu, tak také pro kódování v rámci jeho prvních dvou vět.

Statistická analýza dat tedy potvrdila hypotézu: *Slovenština se co do míry zmiňování koncového bodu pohybové události neliší od maďarštiny.*

Náhodné efekty				
	Rozptyl	Směrodatná odchylka		
Participant	0,4922	0,7016		
Stimul	2,2448	1,4983		
Fixní efekty				
	Odhad	Směrodatná chyba	z-hodnota	p
Regresní konstanta	- 1,4117	0,4181	- 3,376	0,000735
Typ stimulu	1,8663	0,5699	3,275	0,001057

Tab. 1. Výsledky generalizovaného binomického smíšeného modelu (md1) obsahujícího fixní efekt typ stimulu (referenční hodnota = koncový bod nezmíněn) a náhodné efekty participant a stimul. Data pro kódování značení koncového bodu v rámci první věty slovního popisu.

Obr. 2. Procentuální zastoupení zmíněných prvků pohybové události u kritických stimulů. Modré sloupce označují slovenštinu, zelené maďarštinu; tmavší sloupec nalevo jsou výsledky získané na základě kódování první věty popisu, světlejší sloupec napravo pro data z kódování v rámci prvních dvou vět. (EP = koncový bod, PA = dráha pohybu, LO = místo pohybu, PL = místo & dráha pohybu, MN = způsob pohybu, NV = holá verbální fráze, MI = bez značení.)

5.4 Diskuse a výhledy

Připomeneme-li původní domněnku Schmiedtové (2012), že totiž vliv maďarštiny může být důvodem, proč se slovenština liší od němčiny (navzdory kontaktní situaci mezi nimi), pak výsledky experimentu ukázaly její oprávněnost: Tím, že se maďarština neliší od slovenštiny, lze uvažovat o kontaktně-areálovém efektu maďarštiny na slovenštinu, která ač byla rovněž v kontaktu s němčinou, se jí v tomto ohledu nepřiblížila (na rozdíl od češtiny). Jistější poznatky

ale může přinést teprve širší srovnání více jazyků, pro které by sesbíraná data měla v budoucnu posloužit.

6. Závěr

V práci jsem se pokusil představit nový přístup k porovnávání středoevropských jazyků, který by spočíval v aplikaci současných lingvistických konceptů a nezaměřoval se pouze na oblast obecných strukturních rysů a lexika. Jako ilustraci takové komparativní analýzy jsem provedl srovnání maďarštiny a slovenštiny co do konceptualizace pohybových událostí zaměřených na koncový bod pohybu. Výsledky analýzy ukázaly, že tyto kontaktové a areálově blízké středoevropské jazyky se od sebe v tomto ohledu neliší.

Za hlavní výsledky této práce považuji to, že (1) podává doposud nejúplnější přehled literatury o středoevropském jazykovém svazu (a v obrysech přehled dalších dosažených poznatků o středoevropských jazycích), (2) navrhuje nový přístup k porovnávání středoevropských jazyků, (3) představuje konkrétní experimentální výzkum, který ilustruje navrženou komparativní perspektivu, navazuje na předchozí psycholingvistický výzkum a odpovídá na jednu z jeho částečných otázek (tj. že slovenština se co do míry zmiňování koncového bodu pohybových událostí neliší od jazyka, se kterým byla dominantně v kontaktu, tj. od maďarštiny), (4) data, která v rámci tohoto výzkumu byla nashromážděna, budou moci sloužit pro širší komparativní studii středoevropských jazyků.

Tato práce narazila na mnohá omezení a nemohla plně rozvinout potenciál svého tématu, který by si vyžádal mnohem více prostoru a výzkumných kapacit. Je ji však možné chápat jako první krok novým směrem k intenzivnímu a široce pojatému výzkumnému programu. Ten by se v následujících krocích mohl ubírat cestou exemplární srovnávací analýzy konstrukcí, kolokací, prefabrikátů atd. na materiálu středoevropských jazyků.

Literatura

- BARR, Dale J., Roger LEVY, Christoph SCHEEPERS a Harry J. TILY, 2013. Random effects structure for confirmatory hypothesis testing: Keep it maximal. *Journal of Memory and Language*. 68 (3), 255–278.
- BATES, Douglas, Martin MÄCHLER, Ben BOLKER a Steve WALKER, 2015. Fitting Linear Mixed-Effects Models Using lme4. *Journal of Statistical Software*. 67 (1), 1–48.
- CAMPBELL, Lyle, 2006a. Areal Linguistics. In: BROWN, Keith, ed. *Encyclopedia of Language and Linguistics*. 2nd Edition. Oxford: Elsevier, 454–460.
- CAMPBELL, Lyle, 2006b. Areal linguistics: A closer scrutiny. In: MATRAS, Yaron, April MCMAHON a Nigel VINCENT, eds. *Linguistic areas: Convergence in historical and typological perspective*. New York: Palgrave Macmillan, 1–31.
- CAMPBELL, Lyle, v tisku. Why is it so Hard to Define a Linguistic Area? In: *The Cambridge Handbook of Areal Linguistics*. Cambridge University Press.
- DAHL, Östen, 2001. Principles of Areal Typology. In: HASPELMATH, Martin, Ekkehard KÖNIG, Wulf OESTERREICHER a Wolfgang RAIBLE, eds. *Language typology and language universals: an international handbook*. Berlin: De Gruyter, 1456–1470.
- DICKEY, Stephen M., 2000. *Parameters of Slavic aspect: a cognitive approach*. Stanford, Calif.: Center for the Study of Language and Information.
- GÁLDI, László, 1946. A Dunatáj nyelvi alkata. In: RADISICS, Elemér, ed. *A Dunatáj: történelmi, gazdasági és földrajzi adatok a Dunatáj államainak életéből*. Budapest, 91–114.
- MUYSKEN, Pieter, 2008. Introduction: Conceptual and methodological issues in areal linguistics. In: MUYSKEN, Pieter, ed. *From linguistic areas to areal linguistics*. Philadelphia: John Benjamins Pub. Co., 1–23.
- RSTUDIO TEAM, 2015. *RStudio: Integrated Development for R*. Boston, MA: RStudio, Inc., URL <http://www.rstudio.com/>.
- SCHALLER, Helmut W., 1997. Roman Jakobson's Conception of «Sprachbund». *Cahiers de l'ILSL*. 9, 199–204.
- SCHMIEDTOVÁ, Barbara, 2012. *Untersuchung zu Sprache und Kognition am Beispiel von Ereigniskonzeptualisierung und Textkohärenz im Deutschen und Tschechischen: Habilitationsschrift*. Rukopis habilitační práce. Heidelberg. [V tisku. Obsahuje mj. dříve publikované studie: (Kapitel 5) von STUTTERHEIM, Christiane, Martin ANDERMANN, Mary CARROLL, Monique Flecken a Barbara Schmiedtová, 2012. How grammaticized concepts shape event conceptualization in language production: Insights from linguistic analysis, eye tracking data and memory performance. *Linguistics*. 50 (4), 833–867; (Kapitel 6) vit zde Schmiedtová 2013; (Kapitel 7) SCHMIEDTOVÁ, Barbara, 2011. Do L2 speakers think in the L1 when speaking in the L2? *International Journal of Applied Linguistics*. 8, 139–179; (Kapitel 8) SCHMIEDTOVÁ, Barbara a Natascha SAHONENKO, 2008. Die Rolle des grammatischen Aspekts in Ereignis-Enkodierung: Ein Vergleich zwischen tschechischen und russischen Lernern des Deutschen. In: Grommes, Patrick, Maik Walter, eds. *Fortgeschrittene Lernervarietäten: Korpuslinguistik und Zweitspracherwerbsforschung*. Tübingen: Max-Niemeyer-Verlag, 45–71; (Kapitel 9) SCHMIEDTOVÁ, Barbara, 2010. Einflüsse des Deutschen auf das Tschechische: ein Sprachvergleich aus der Lernerperspektive In: HÖHNE, Steffen, Ludger UDOLPH, eds. *Prozesse kultureller Integration und Desintegration. Deutsche, Tschechen, Böhmen im 20. Jahrhundert*. München: Oldenbourg,

45–70. Všechny tyto studie jsou dostupné také na osobních stránkách Barbary Mertins/ové/: <http://www.germanistik.tu-dortmund.de/cms/de/Personal/Portraets-der-Institutsmitglieder/Professorinnen-und-Professoren/Mertins.html>]

SCHMIEDTOVÁ, Barbara, 2013. Zum Einfluss des Deutschen auf das Tschechische: Die Effekte des Zeitdrucks auf die Sprachproduktion. In: NEKULA, Marek, Kateřina ŠICHOVÁ a Jana VALDROVÁ, eds. *Bilingualer Sprachvergleich und Typologie: Deutsch – Tschechisch*. Tübingen: Stauffenburg/Julius Groos, 177–206.

SKALIČKA, Vladimír, 1968. Zum Problem des Donausprachbundes. *Ural-Altäische Jahrbücher*. 40 (1–2), 1–9.

STOLZ, 2006. All or nothing. In: MATRAS, Yaron, April MCMAHON a Nigel VINCENT, eds. *Linguistic areas: Convergence in historical and typological perspective*. New York: Palgrave Macmillan, 32–50.

SUIHKONEN, Pirkko., 2015. *Areal distribution and typological diversity of languages spoken in Europe and North and Central Asia I-II*. Muenchen: LINCOM.

THOMAS, George, 2008. Exploring the parameters of a Central European Sprachbund. *Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes*. 50 (1–2), 123–153.

URBAN, Mateusz, 2007. Defining the linguistic area/league: an invitation to discussion. *Studia Linguistica Universitatis Jagellonicae Cracoviensis*. 137–157.

WARREN, Beatrice, 2005. A Model of Idiomaticity. *Nordic Journal of English Studies*. 4 (1), 35–54.

Přehled odborné a publikační činnosti

Vzdělání

od 10/2009	Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta studium Ph.D. v oboru Obecná lingvistika
10/2001 – 09/2009	Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta Mgr. v oborech Lingvistika-fonetika a Maďarština (studium oboru Maďarština zahájeno 10/2002) Diplomová práce: „Jazyk“ a „norma“: <i>příspěvek k analýze vztahu dvou lingvistických pojmů</i> Školitel: doc. Zdeněk Starý

Zahraniční stáže

06/2014	Univerzita Loránda Eötvöse (ELTE) v Budapešti
09/2010 – 06/2011	Univerzita Loránda Eötvöse (ELTE) v Budapešti a Jazykovědný institut Maďarské akademie věd (MTA)
02/2007 – 06/2007	Univerzita Loránda Eötvöse (ELTE) v Budapešti
10/2006 – 01/2007	Varšavská univerzita (UW)

Publikační činnost

JANUŠKA, Jiří, v tisku. Počátky a přehled působení Petra Rákose na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. In: JANUŠKA, Jiří a Tamás BERKES, eds. *Hungarobohemica pragensia*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

JANUŠKA, Jiří, v tisku. Dějiny výuky maďarštiny a maďarské filologie na českých univerzitách. In: JANUŠKA, Jiří, ed. *Česko-maďarské o(b)zory*. Praha: Karolinum. [Výrazně rozšířená verze dříve publikované studie.]

JANUŠKA, Jiří, v tisku. Zarys historii nauczania języka węgierskiego i filologii węgierskiej na czeskich uniwersytetach. In: „*Polak, Węgier – dwa bratanki*”. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.

JANUŠKA, Jiří, 2013. Čeští lingvisté o maďarštině (přehled témat). *Časopis pro moderní filologii*. 95 (1), 55–70.

JANUŠKA, Jiří, 2012. Dějiny výuky maďarštiny a maďarské filologie na českých univerzitách. *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*. 52 (2), 69–100.

Editorská a redaktorská činnost

JANUŠKA, Jiří a Tamás BERKES, eds., v tisku. *Hungarobohemica pragensia*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

JANUŠKA, Jiří, ed., v tisku. *Česko-maďarské o(b)zory*. Praha: Karolinum.

GÁL, Evžen, v přípravě. Česko-maďarský slovník slovesných vazeb. Praha: LEDA. [Odpovědný redaktor J. Januška.]

RÁKOS, Petr, 2011. *Neúnavná slova: filologova lyrika*. E. GÁL (ed.). Praha: Academia. [Odpovědný redaktor J. Januška]

NOVÁK, Pavel, 2010. Lingvistika a jazyková realita: výbor z díla. KŘIVAN, Jan, Jiří JANUŠKA a Jan CHROMÝ, eds. Praha: Akropolis.

Překladatelská činnost

ŻMIGRODZKI, Piotr, 2013. Metalingvistika. *Studie z aplikované lingvistiky*. 4 (2), 85–99. Z polštiny přeložil Jiří Januška.

[Orig.: Metalingwistyka. In: STALMASZCZYK, Piotr, ed., 2006. *Metodologie językoznawstwa*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 57–73.]

KOVÁCS, István, 2010. *Pilsudski... Katyň... Solidarita...: klíčové pojmy polských dějin 20. století*. Brno: Barrister & Principal. Z maďarštiny přeložil Jiří Januška.

[Orig.: *Csoda a Visztulánál és a Balti-tengernél: a XX. századi lengyel történelem sorsfordulói*. Budapest: Európa Könyvkiadó, 2006 + rukopisy autora]

Bibliografická činnost

Bibliografie české lingvistické hungaristiky: soupis českých lingvistických prací pojednávajících o maďarštině. Uveřejněno 2012. 62 s. Dostupné z:

<http://kses.ff.cuni.cz/system/files/bibliografie-hungaristiky.pdf>

Výběrová bibliografie doc. PhDr. Zdeňka Starého, CSc. In: CHROMÝ, Jan a Eva LEHEČKOVÁ, eds., 2010. *Rozhovory s českými lingvisty III.* Praha: Dauphin, 224–225.

Soupis díla Pavla Nováka. In: P. NOVÁK, Pavel, 2010. *Lingvistika a jazyková realita: výběr z díla.* Praha: Akropolis, 311–320.

Přednášky a konferenční příspěvky

Januška, Jiří. *Zachodniosłowiańsko-węgierskie relacje językowe.* Přednáška v rámci programu *Spotkania polsko-czeskie*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań. (3. 12. 2014)

Januška, Jiří. Počátky a dějiny české univerzitní hungaristiky. Příspěvek na konferenci *160 let české univerzitní hungaristiky*, Praha. (26. 11. 2013)

Januška, Jiří. Dzieje nauczania języka węgierskiego i filologii węgierskiej na czeskich uniwersytetach. Příspěvek na konferenci „*Polak, Węgier – dwa bratanki*”: *Konferencja jubileuszowa z okazji 60-lecia Katedry Hungarystyki Uniwersytetu Warszawskiego*, Warszawa. (29. 11. 2012)

Januška, Jiří. A magyar nyelv és a magyar filológia oktatásának története a csehországi egyetemeken. Přednáška na sympoziu *Fáradhatatlan szavak: Szimpózium Rákos Péter (1925–2002) irodalomtudós, egyetemi tanár emlékére*, Budapest (15. 11. 2012)

Pedagogická činnost

Od roku 2012 výuka v rámci oboru Středoevropská studia (Katedra středoevropských studií, FF UK), přehled vyučovaných kurzů:

Četba, analýza a redakční úprava maďarských textů

Gramatika maďarštiny I–II

Jazyky střední Evropy

Languages of Central Europe

Metodologie obecné lingvistiky
Praktická cvičení z maďarštiny I–IV
Volitelný kurz maďarštiny I–IV
Vybrané problémy a koncepty současné lingvistiky

Účast na grantech a projektech

- 2015 Rozvojový projekt FF UK Inovace výuky maďarštiny pro začátečníky a mírně pokročilé na FF UK (řešitel).
- 2010–2011 Projekt GAUK č. 85410 Dějiny české lingvistické hungaristiky (řešitel).
- 2008–2009 Projekt GAUK č. 258036 Kritická analýza a vydání díla Doc. PhDr. Pavla Nováka, CSc. (spoluřešitel; spolu s J. Křivanem, J. Chromým a J. Kusákem). Viz také: <http://pavelnovak.ff.cuni.cz/>.

Organizační činnost

- od 2007 Letní škola lingvistiky (Dačice, Litomyšl), spoluzakladatel a spoluorganizátor. Více viz: www.lingvistika.cz.
- 26.–27. 11. 2013 Konference 160 let české univerzitní hungaristiky (Praha), organizátor.